

РОЗДІЛ 4

Найпроблемніші фактори для ведення бізнесу

Нестабільність державної політики є, на думку бізнесу, найсуттєвішим бар'єром для ведення бізнесу в Україні. Так вважають керівники бізнесу в 21 із 27 регіонів України. На другому місці в рейтингу найбільш проблемних факторів для ведення бізнесу розташувався лідер торішнього рейтингу — податкова політика, яка втратила 2% у загальному обсязі відповідей. На відміну від 13 регіонів попереднього року, бізнес лише в 5 регіонах назвав податкову політику найпроблемнішим чинником за підсумками оцінки 2013 року. Корупція, як і раніше, займає третій рядок у рейтингу — з результатом 11,3%. Такі результати спеціального питання в рамках опитування більш ніж 2080 керівників компаній у 27 адміністративних регіонах України (Рисунок 4.1). Дане питання не входить до числа показників, які використовуються задля розрахунку Індексу конкурентоспроможності, але воно дає розуміння тих проблем, які найбільшою мірою перешкоджають веденню бізнесу в регіонах України, на думку самого бізнесу.

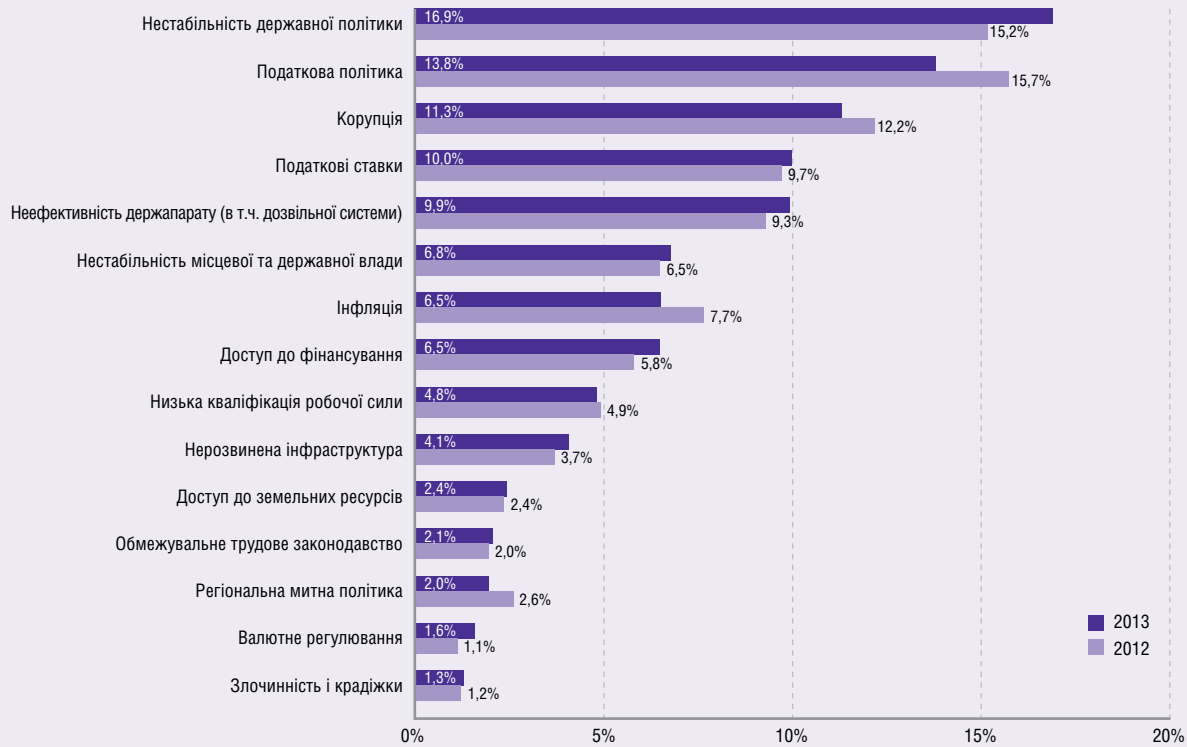
До першої п'ятірки також традиційно увійшли неефективність роботи чиновників і податкові ставки. Таким чином, три з п'яти найбільш проблемних факторів для ведення бізнесу пов'язані з державними інституціями, а два — з оподаткуванням.

Нестабільність держполітики найбільш проблемною вважається в Чернігівській (22,5%) і Харківській (21,2%) областях, найменше — у Кіровоградській (12%), АР Крим (12,3%) і Севастополі (12,3%). Податкову політику означили як основний бар'єр у Сумській (17,7%), Запорізькій (16,3%), Миколаївській (15%) областях та місті Севастополь (15,5%). Менш значуща вона є для бізнесу в Полтавській (11%) та Івано-Франківській (11,3%) областях. Найбільше від корупції страждає бізнес у місті Київ (15,3%) та Тернопільській області (14,4%), найменше — у Сумській та Чернівецькій областях (по 6,5%). Водночас неефективність роботи чиновників отримала високий відсоток відповідей в Черкаській області (14,9%) та на Кримському півострові, в АР Крим (12,5%) та м. Севастополь (12,9%). Податкові ставки найбільше турбують бізнес Сумської області (16,8%), найменше — Харківської та Чернігівської областей (по 7,1%).

Найбільші проблеми з доступом до фінансування у бізнесу практично всіх західних областей: Чернівецької (10,9%), Хмельницької (8,8%) та Рівненської (8,7%). Винятками є Львівська (5%) та Закарпатська (3,8%) області. Від нерозвинутої інфраструктури страждає бізнес у Закарпатській (7,2%), Чернівецькій (7,1%) і Херсонській (6,6%) областях. Кваліфікацією робочої сили більшою мірою незадоволений бізнес Полтавської (8%), Чернігівської (7,3%) і Кіровоградської (7,2%) областей. Нестабільність місцевої та державної влади практично в два рази більш значуща для бізнесу Чернівецької області (11,2%), ніж в середньому по Україні (6,8%). Інфляція є проблемним фактором для бізнесу Вінницької (8,9%) та Закарпатської (8,6%) областей, хоча в Полтавській області так не вважають (3,9%). У той самий час у Полтавській області найбільше серед регіонів України проявляється проблема з доступом до земельних ресурсів (5,6%). Регіональна митна політика традиційно більше турбує керівників бізнесу в Закарпатській (4,4%) та Одеській (4,1%) областях.

Результати опитування керівників компаній дозво-

Рисунок 4.1 Найпроблемніші фактори для ведення бізнесу

Джерело: Фонд «Ефективне управління», Опитування керівників підприємств у 2013 р.

Таблиця 4.1 Найпроблемніші фактори для ведення бізнесу за секторами економіки, частка респондентів, які зазначили фактор як найбільш проблематичний, %

Фактор	В середньому по Україні													
	Банки	Видобувна промисловість	Інші послуги юридичним особам	Інвестиційні компанії	Переробна промисловість	Готелі та ресторани	Виробництво електроенергії, газу та води	Сільське господарство	Страхові компанії	Будівництво	Торгівля	Транспорт і зв'язок		
Нестабільність державної політики	16,9	16,5	20,5	17,0	16,5	16,0	17,8	15,9	19,3	22,9	18,2	16,4	14,7	
Податкова політика	13,8	9,9	17,2	13,2	23,0	15,4	8,7	10,7	10,7	10,9	12,1	15,9	14,7	
Корупція	11,3	14,8	6,1	12,5	15,1	10,8	7,2	8,3	9,4	13,5	13,8	12,6	9,6	
Податкові ставки	10,0	6,0	9,8	9,4	8,6	11,5	12,1	11,2	7,6	5,0	9,6	11,7	8,8	
Неефективність держапарату (в т.ч. дозвільної системи)	9,9	12,2	8,7	10,2	18,0	9,8	12,1	7,8	10,2	9,5	10,0	8,7	11,6	
Нестабільність місцевої та державної влади	6,8	7,3	10,0	7,2	-	6,2	8,7	8,9	5,7	8,2	8,2	6,6	6,6	
Інфляція	6,5	9,0	5,9	7,0	0,7	5,4	11,8	7,0	7,0	10,6	4,5	7,4	5,6	
Доступ до фінансування	6,5	6,5	5,0	6,0	4,3	6,0	-	12,8	7,2	4,3	11,4	4,0	7,7	
Низька кваліфікація робочої сили	4,8	2,2	3,1	5,4	4,3	6,4	5,0	5,3	5,2	3,4	3,8	3,5	3,7	
Нерозвинена інфраструктура	4,1	4,9	1,5	4,1	-	3,6	5,9	7,1	4,2	7,5	3,4	2,8	6,1	
Доступ до земельних ресурсів	2,4	1,1	7,2	2,4	-	1,5	3,1	0,9	8,0	0,2	1,9	1,7	1,2	
Обмежувальне трудове законодавство	2,1	1,9	1,7	2,2	-	2,0	5,3	2,2	1,9	1,9	1,6	2,3	2,3	
Регіональна митна політика	2,0	0,8	-	0,9	1,4	3,0	0,9	-	0,6	0,5	0,3	2,8	3,9	
Валютне регулювання	1,6	4,6	0,2	1,1	6,5	1,7	0,6	0,2	0,8	1,0	0,6	2,2	1,9	
Злочинність і крадіжки	1,3	2,4	3,1	1,2	1,4	0,8	0,6	1,9	2,1	0,8	0,4	1,4	1,6	

Джерело: Фонд «Ефективне управління», Опитування керівників підприємств у 2013 р.

ляють визначити найбільш проблемні фактори для ведення бізнесу не тільки в розрізі 27 регіонів України, але також і секторів економіки і розмірів бізнесу — відповідно до класифікації, застосовуваної Всесвітнім економічним форумом.

В усіх представлених в опитуванні галузях перше місце віддано бізнесом нестабільності держполітики, крім інвестиційних компаній великі, де проблеми створює податкова політика (Таблиця 4.1). Але найбільшою мірою — це проблема для страхових компаній (22,9%) та підприємств добувної галузі (20,5%), найменшою — для транспортної галузі (14,7%). Податкова політика є першочерговою проблемою для інвестиційних компаній (23%), підприємств добувної галузі (17,2%) та торгівлі (15,9%). Корупція більшою мірою створює перешкоди в фінансовому секторі, у діяльності інвестиційних (15,1%) та страхових (13,5%) компаній, банків (14,8%), а також в будівельному секторі (13,8%). Водночас даний фактор менш пріоритетний для підприємств в сировинному секторі економіки, в добувній промисловості (6,1%) та енергетиці (8,3%), а також для готельно-ресторанному господарства (7,2%).

Значні проблеми з доступом до фінансування відчувають енергетичні (12,8%) і будівельні (11,4%) компанії, в той час як готельно-ресторанний бізнес в принципі не зазначив даний фактор у списку пріоритетних проблем (0% відповідей). З іншого боку, готелі та ресторани, на відміну від інших галузей, відчувають великі проблеми у зв'язку з обмежувальним трудовим законодавством (5,3%). Валютне регулювання турбує інвестиційні компанії (6,5%) і банки (4,6%). Нерозвинена інфраструктура більшою мірою є проблемою для страхових компаній (7,5%), підприємств енергетики (7,1%) та власне транспорту та зв'язку (6,1%). Неефективність роботи чиновників входить до п'ятірки найбільш проблемних факторів для ведення бізнесу в середньому у всіх секторах економіки (9,9%), але створює найбільші перешкоди в роботі інвестиційних компаній (18%). Низька кваліфікація робочої сили більшою мірою є проблемою для обробних підприємств (6,4%) і меншою — для банків (2,2%). Податкові ставки більш обтяжливі для готелів та ресторанів (12,1%), підприємств торгівлі (11,7%) і обробної промисловості (11,5%), найменше вони важливі для банків (6%) і страхових компаній (5%). Інфляція більш пріоритетна для готелів та ресторанів (11,8%), страхових компаній (10,6%) і банків (9%), найменш — для інвесткомпаній (0,7%). Традиційно проблеми з доступом до земельних ресурсів у видобувних (7,2%) та сільськогосподарських компаній (8%).

Перша трійка найбільш проблемних факторів абсолютно ідентична для компаній будь-якого розміру — чи то великого, середнього або ж малого бізнесу.

Існує пряма залежність між розміром компаній та пріоритетністю для них факторів нестабільності держполітики та податкової політики, в той час, як у випадку корупції залежність зворотна — чим більша компанія, тим менше проблем у неї виникає через корупцію (Таблиця 4.2).

Компанії середнього розміру меншою мірою страждають від нерозвинутої інфраструктури (3,6%, середнє по всій вибірці — 4,1%), але в той самий час відчувають великі проблеми з доступом до земельних ресурсів (3,2% середнє за вибіркою — 2,4%). Компанії

Таблиця 4.2

Найпроблемніші фактори для ведення бізнесу за розміром компанії, частка респондентів, які зазначили фактор як найбільш проблематичний, %

	В середньому по Україні	20-50 співробітників	51-250 співробітників	251 і більше співробітників
Нестабільність державної політики	16,9	16,6	17,2	17,4
Податкова політика	13,8	13,5	13,9	15,6
Корупція	11,3	11,7	11,2	9,3
Податкові ставки	10,0	10,3	9,9	8,5
Неефективність держапарату (в т.ч. дозвільної системи)	9,9	9,9	10,1	9,0
Нестабільність місцевої та державної влади	6,8	7,3	6,2	5,9
Інфляція	6,5	6,8	6,2	5,6
Доступ до фінансування	6,5	6,2	6,7	7,6
Низька кваліфікація робочої сили	4,8	4,5	5,1	5,6
Нерозвинена інфраструктура	4,1	4,3	3,6	4,8
Доступ до земельних ресурсів	2,4	2,0	3,2	2,4
Обмежувальне трудове законодавство	2,1	2,2	1,9	1,8
Регіональна митна політика	2,0	1,7	2,0	3,3
Валютне регулювання	1,6	1,7	1,4	2,0
Злочинність і крадіжки	1,3	1,3	1,3	1,2

Джерело: Фонд «Ефективне управління», Опитування керівників підприємств у 2013 р.

середнього розміру також більшою мірою відчувають неефективність роботи чиновників (10,1%). Податкові ставки більш значущі для малого бізнесу (10,3%), ніж для великого (8,5%). Митна політика в два рази значиміша для великого бізнесу (3,3%), ніж для малого (1,7%).

ЦІКАВІ ФАКТИ:

- За минулий рік оцінка проблем, що виникають у зв'язку з доступом до земельних ресурсів, зросла майже у чотири рази в Полтавській і Тернопільській областях — це найвищий приріст за всіма чинниками. В абсолютному вираженні суттєве збільшення пріоритетності відзначається для фактора податкових ставок у Сумській області — плюс 7,9% у відповідях керівників бізнесу в регіоні
- У той самий час доступ до земельних ресурсів у Черкаській області з'явився у відповідях в чотири рази рідше в 2013 році, ніж у 2012, а регіональна митна політика і зовсім вийшла з числа пріоритетних проблем у Чернівецькій області. Найбільше скорочення відповідей в абсолютному вираженні відбулося за фактором інфляції в Чернігівській області — мінус 8,9%
- Проблема нерозвинутої інфраструктури в 4 рази критичніша для бізнесу в гірських та прикордонних Закарпатській та Чернівецькій областях, аніж для бізнесу Донецької. У Чернівецькій області доступ до фінансування втричі проблематичніший, ніж у Закарпатті
- Низькою кваліфікацією робочої сили практично вавічі більше стурбований бізнес Полтавської області, ніж у середньому по Україні. У той же час, ця проблема в два рази менш важливіша для компаній Івано-Франківської області
- Фактор злочинності та крадіжок зустрічається у відповідях вавічі частіше у Рівненській області, ніж у середньому по всіх регіонах, тоді як в Закарпатті та Чернівецькій областях відсоток згадок даного чинника наближається до нуля
- Найбільша концентрація відповідей у визначенні найбільш проблемних факторів для ведення бізнесу відзначається в Сумській області — перша трійка факторів формує 51,5% відповідей. Найменша — в АР Крим, де на першу трійку припадає лише 36,5% всіх відповідей у регіоні
- Пріоритетність корупції для керівників підприємств добувної галузі знизилася за рік в два з половиною рази — з 15,2% до 6,1%. У той самий час податкова політика в сукупності з податковими ставками отримали на 12,7% більше відповідей серед керівників інвестиційних компаній, в підсумку формуючи третину всіх відповідей по сектору
- Керівники інвестиційних компаній більшою мірою стурбовані податковою політикою — майже вавічі порівняно із середнім значенням в Україні, майже втричі порівняно з готельно-ресторанним сектором
- Злочинність і крадіжки — це більш значуща проблема для банків (2,4% відповідей) та підприємств добувної галузі (3,1%), ніж у середньому по всіх галузях. Найменший пріоритет даного чинника в будівництві (0,4%)
- Доступ до фінансування вже не є однією з головних проблем для готелів і ресторанів — у 2013-му році фактор жодного разу не з'явився у відповідях респондентів. Зате для будівельних компаній, а також виробників електроенергії, газу та води значимість даної проблеми виросла за рік мало не вавічі, причому у випадку останніх потрапила на друге місце
- Неєфективність роботи чиновників (в т.ч. дозвільної системи) більш ніж вавічі частіше називалася пріоритетною проблемою керівниками інвестиційного бізнесу, ніж енергетичних, видобувних і торгових компаній
- Фактор корупції за минулий рік втратив перше місце у списку найбільших проблем для видобувних компаній, і, більше того, навіть не входить до п'ятірки лідерів